

Vi skapar
barnens
bästa
förskola

LÄGESBEDÖMNING
FÖRUTSÄTTNINGAR OCH FÖRDJUPNING 2019

Innehåll

Inledning.....	2
Skolchefens rapportering.....	2
Syfte och avgränsningar.....	2
Beskrivning av verksamheten med hjälp av indikatorer.....	3
Fördjupning.....	3
Förutsättningar.....	4
Ekonomiska förutsättningar.....	4
Personella förutsättningar.....	6
Organisatoriska förutsättningar.....	10
Fördjupning.....	13
Produktiv resurs.....	15
Andel förskollärare.....	16
Sammanfattning.....	18

Inledning

Förskolecheferna har enligt skollagen ansvaret för det pedagogiska arbetet och förskolans inre organisation. Som huvudman för utbildningen har förskolenämnden ansvaret att ge förskolecheferna de förutsättningar som de behöver för att de ska kunna genomföra sitt uppdrag. Ytterst handlar förskolenämndens uppdrag om att säkerställa förutsättningarna för en likvärdig verksamhet av god kvalitet inom den kommunala förskoleverksamheten. En central del av uppdraget handlar om att tilldela resurser så att förskolor ges goda förutsättningar att genomföra uppdraget.

Kvalitet i förskolan kan beskrivas som uppfyllelse av de nationella målen i läroplanen och skollagen. Kvaliteten avgörs i det dagliga mötet mellan barn och den pedagogiska personalen. I centrum står de pedagogiska processer som i varje stund pågår inom ramen för utbildningen i förskolan och som bidrar till att stödja och stimulera barnens pågående utveckling och lärande.

Ytterligare en aspekt av kvaliteten i förskolan är de strukturella villkor som bidrar till att möjliggöra det pedagogiska arbetet, som exempelvis förskolepersonalens utbildning, kompetens och arbetsvillkor.

Skolchefens rapportering

Enligt skollagen ska varje huvudman biträddas av en skolchef med uppdrag att se till att föreskrifter som gäller för utbildningen följs. Förskolenämnden har utsett förskoledirektören till skolchef för den kommunala förskoleverksamheten från och med den 1 januari 2019. Ett centralt uppdrag för skolchefen är att samordna det systematiska kvalitetsarbetet samt att hantera brister som kan uppstå i förhållande till föreskrifterna.

Varje höst tar förvaltningen fram en lägesbedömning som syftar till att ge övergripande bild av kvaliteten i den kommunala förskoleverksamheten. Föreliggande rapport är skolchefens rapportering till nämnden om förutsättningarna för kommunens förskolor och annan pedagogisk verksamhet att uppfylla de nationella målen som de formuleras i skollagen och förskolans läroplan.

Syfte och avgränsningar

Rapporten har som syfte att komplettera den årliga lägesbedömningen. I rapporten ges en samlad bild av de förutsättningar som bedöms som avgörande för kvaliteten i verksamheten. Det är Lägesbedömningen 2018 som ligger till grund för rapportens inriktning och fokus.

I Lägesbedömningen 2018 dras slutsatser kring hur olika förutsättningar påverkar måluppfyllelsen i verksamheten. Vidare konstateras ett behov av att i högre utsträckning systematisera förvaltningens nyckeltal för att skapa helhetsförståelse. Denna rapport bygger till väsentlig del på redovisning av indikatorer som genereras i flera parallellt pågående processer.

Ytterligare en slutsats i Lägesbedömningen 2018 är att förvaltningens analyser går att utveckla både kring hur de olika förutsättningarna påverkar varandra och hur olika förutsättningar påverkar kvaliteten. Föreliggande rapport är ett steg i arbetet med att utveckla huvudmannens analyser.

Rapporten ger en deskriptiv bild av olika förutsättningar som påverkar måluppfyllelsen. Den bidrar därmed till en gemensam kunskap kring de strukturella villkor som bidrar till att möjliggöra det pedagogiska arbetet inom den kommunala verksamheten. Förskoleförvaltningens

kvalitetsmodell förutsätter dialog på och mellan olika nivåer i organisationen. Rapporten ger en övergripande bild av förutsättningarna och kan fungera som underlag i det fortsatta uppföljnings- och utvecklingsarbetet.

Beskrivning av verksamheten med hjälp av indikatorer

I Lägesbedömningen 2018 delades förskolornas förutsättningar in i fyra kategorier: ekonomiska förutsättningar, personella förutsättningar, organisatoriska förutsättningar, samt materiella förutsättningar.

I föreliggande rapport görs en beskrivning av den kommunala förskoleverksamheten med hjälp av utvalda indikatorer inom de tre förstnämnda kategorierna.¹

Indikatorerna redovisas på övergripande nivå. För att visa på trender görs jämförelser fem år bakåt i tiden, åren 2014–2018. I rapporten görs även, där det är möjligt, jämförelser med andra kommuner och riket.

Fördjupning

Förvaltningen har som ambition att varje år redovisa fördjupningar med utgångspunkt i lägesbedömningens slutsatser. I årets rapport redovisas ett material som presenterats i samband med ett av vårens förskolechefsforum. Syftet var att föra dialog kring olika faktorer som påverkar likvärdigheten i verksamheten och även möjligheterna att utifrån ett helhetsperspektiv utveckla nya strategier för att öka likvärdigheten.

I fördjupningen redovisas indikatorerna ”antal barn per heltidstjänst”, ”produktiv resurs” samt ”andel förskollärare”. I fördjupningen ställs indikatorerna i relation till socioekonomisk sårbarhet på respektive förskola.

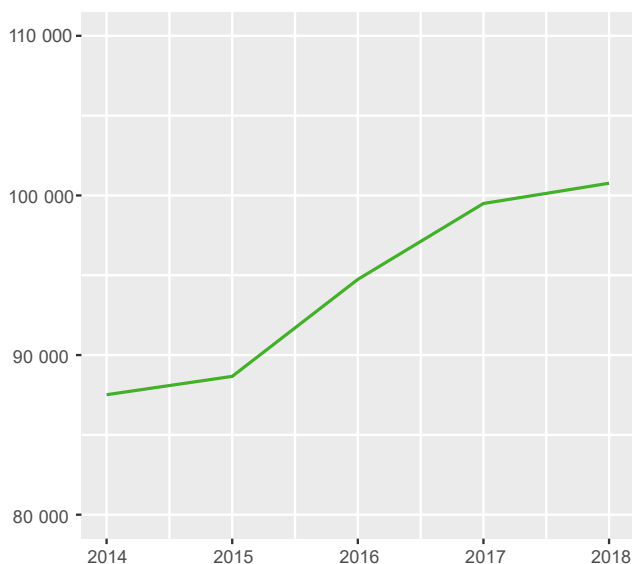
¹ Nyckeltal för de materiella förutsättningarna redovisas inte i den här rapporten. Exempel på materiella förutsättningar är digitalisering, förskolornas inne- och utemiljöer.

Förutsättningar

Ekonomiska förutsättningar

Förskolenämnden fattar årligen beslut om förskolornas ekonomiska ramar. Medel fördelas till verksamheten enligt resursfördelningsmodellen som består av två komponenter: en större grundersättning (96 procent) och en mindre strukturersättning (4 procent).

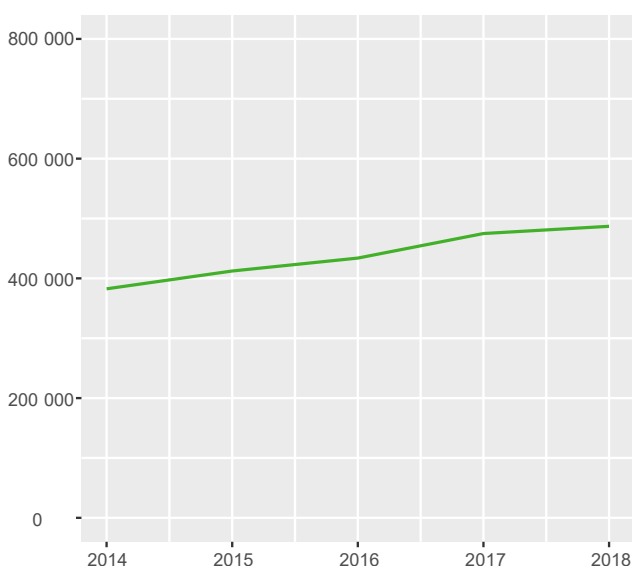
Grundersättningen varierar utifrån barnens ålder och beroende på om barnet är på förskolan heltid eller deltid, i övrigt är ersättningen densamma för alla förskolor. Strukturersättningen viktas efter olika socioekonomiska faktorer. År 2018 varierade ersättningen mellan 525 kr och 10 209 kr per barn och heltidsplats. Den genomsnittliga strukturersättningen är 4 200 kr per heltidsplats och år. Kostnader för verksamhetens lokaler hanteras på övergripande nivå. De fristående förskolorna får en ersättning som motsvara kommunens genomsnittliga lokalkostnad per plats.

Figur 1: Grundbelopp per plats, kr.

Grundbeloppet innefattar den grund- och strukturersättning som varje förskola, såväl fristående som kommunal, erhåller för varje heltidsplats. Grundbeloppet, också kallad barnpeng, har ökat för varje år och är den största delen av förskolornas intäkter. Den genomsnittliga årliga ökningen sedan 2014 är 3,6%.

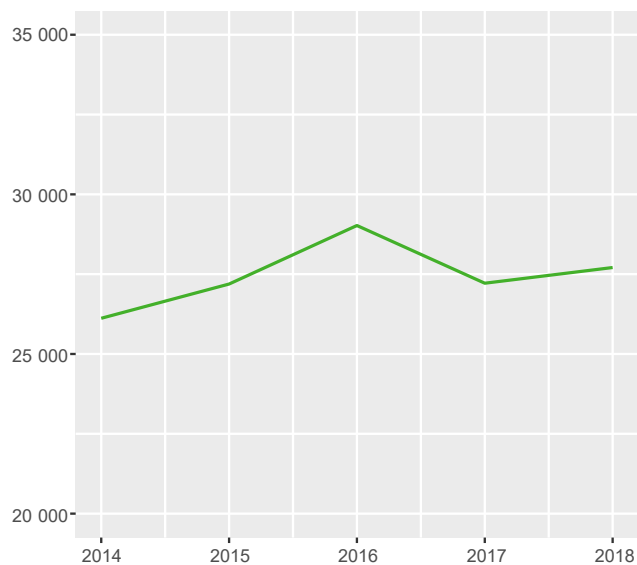
Källa: Förskoleförvaltningen

Figur 2: Lokalkostnader, tkr.

Lokalkostnader har ökat med drygt 27 % mellan 2014 och 2018. Under perioden har det funnits ett stort behov av att bygga ut förskoleverksamheten för att möta den växande befolkningens efterfrågan på platser. Även ersättning av lokaler som av olika skäl behövde arvecklas, som lämnades till grundskolan, skärpta myndighetskrav samt höga ambitioner kring stadens utveckling påverkade nämndens arbete med kapacitet. Detta har bidragit till en ökad lokalkostnad för nämnden. Den genomsnittliga årliga ökningen sedan 2014 är 6 %.

Källa: Förskoleförvaltningen

Figur 3 Lokalkostnadsersättning per plats, kr. Detta motsvarar kommunens genomsnittliga lokalkostnad per plats och är den ersättning som fristående förskolor erhåller. Den totala lokalersättning till fristående verksamheter har ökat de senaste åren vilket beror dels på att de kommunala lokalkostnaderna har ökat, men också att andelen inskrivna barn i fristående verksamhet har blivit fler. Ersättningen har ökat från 2014 till 2018 med 22 procent. 2018 budgeterades 30 801 kr/plats. Den genomsnittliga årliga ökningen sedan 2014 är 5 %.

Källa: Förskoleförvaltningen

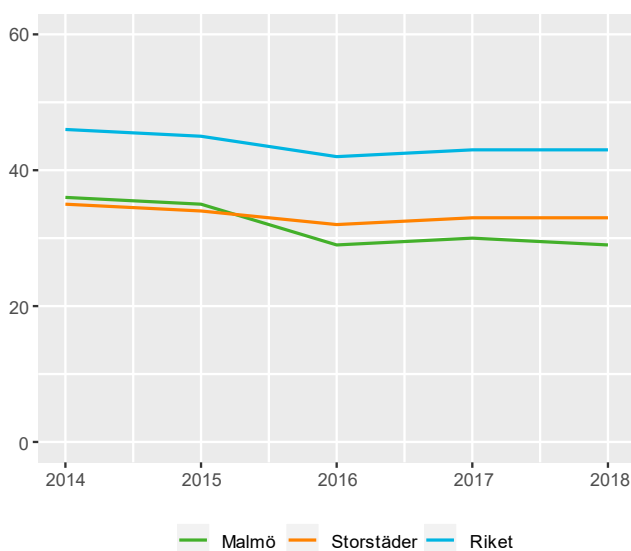
Personella förutsättningar

Förskolans reviderade läroplan som börjar gälla den 1 juli 2019 innebär en ambitionshöjning som ställer krav på att det finns kompetens i verksamheten för att implementera och leva upp till läroplanens mål och riktlinjer. I och med den reviderade läroplanen tydliggörs förskollärarnas ansvar i undervisningen.

Kompetens är enligt forskning en nyckelfaktor för kvalitet inom förskola. En central slutsats i 2018 års lägesbedömning är att verksamhetens tillgång till kompetens på avgörande sätt påverkar kvaliteten i verksamheten samt att variationen mellan förskolorna när det gäller tillgång till kompetens får konsekvenser för verksamheten utifrån ett likvärdighetsperspektiv. Inte enbart tillgången till förskollärare utan även arbetslagens samlade kompetens är av avgörande betydelse för läroplansuppdragets genomförande.

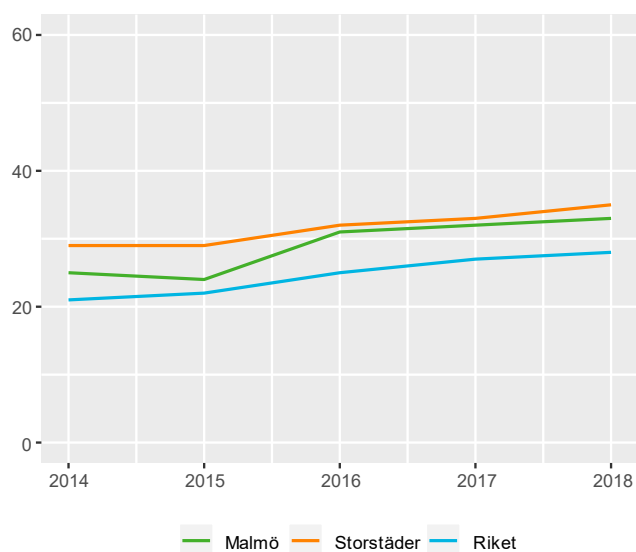
De pedagogiska relationerna är avgörande för kvaliteten i verksamheten. Kontinuitet i personalgrupperna framhålls i den senaste lägesbedömningen som en avgörande förutsättning för att goda och stabila relationer i barngrupperna ska kunna upprätthållas. Det konstateras att personalomsättningen tillsammans med sjukfrånvaro och annan frånvaro är ett av de vanligaste hindren för ökad måluppfyllelse i verksamheten. Även forskningen har visat hur kontinuiteten i personalgruppen påverkar möjligheterna att utveckla arbetsformerna tillsammans med barnen.

Nedan ges en bild av tillgången till kompetens på kommunens förskolor. För att belysa förutsättningar för kontinuitet i personalgrupperna redovisas nyckeltal som beskriver sjukfrånvaron och personalomsättningen.

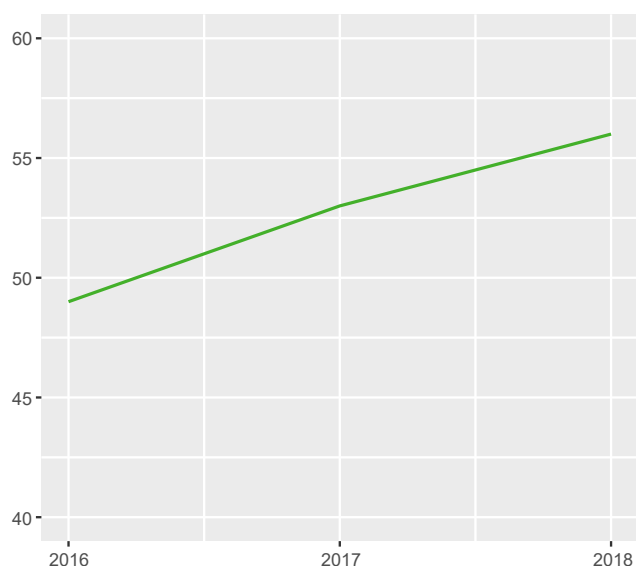
Figur 4: Andel heltidstjänster med förskollärarexamen, kommunala förskolor, %. Andelen förskollärare bland den pedagogiska personalen har minskat sedan 2014, såväl nationellt som i Malmö. Andelen förskollärare i Malmö är lägre än genomsnittet för riket och sedan 2016 även lägre än genomsnittet för storstäderna.

Källa: Skolverket och SCB

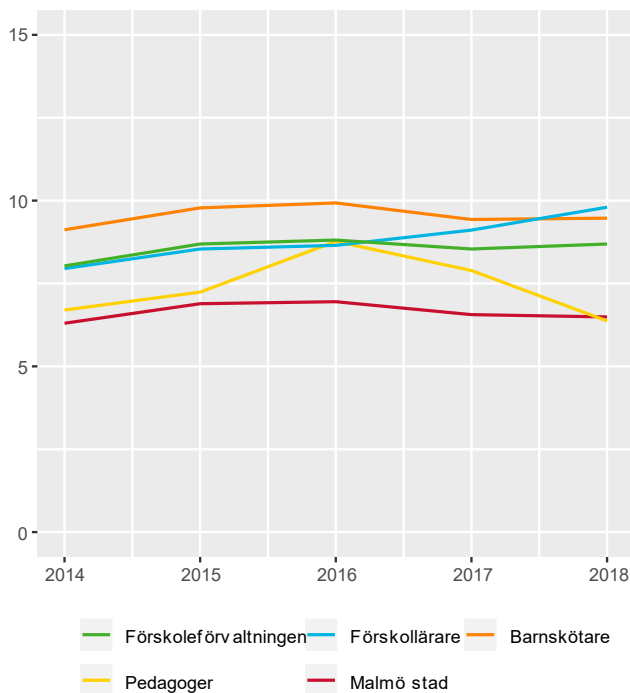
Figur 5: Andel heltidstjänster utan utbildning för arbete med barn, kommunala förskolor (%). Andelen pedagogisk personal utan utbildning för barn har ökat sedan 2014, såväl nationellt som i Malmö. Andelen utbildad personal är högre i Malmö jämfört med genomsnittet för riket men lägre jämfört med övriga storstäder.

Källa: Skolverket och SCB

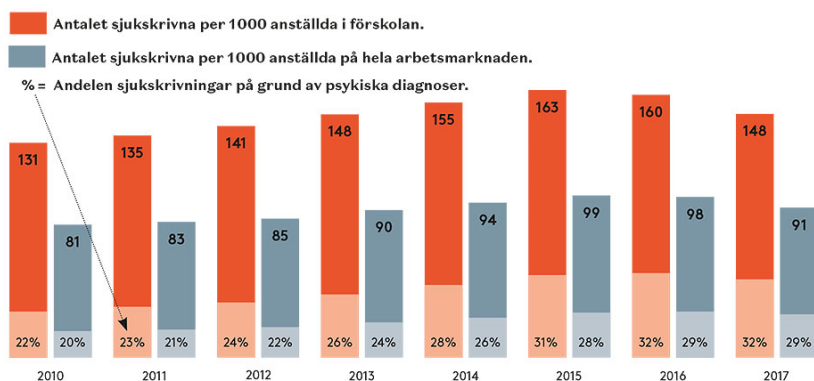
Figur 6: Andel barnskötare med barnskötarutbildning (%). Andelen barnskötare med barnskötarutbildning avser de barnskötare med mer än 1100 högskolepoäng inom barnskötarutbildning bland förvaltningens barnskötare vid årsavstämning för respektive år. Andelen barnskötare med barnskötarutbildning har ökat med 7 procent under perioden 2016 till 2018.

Källa: Förskoleförvaltningen

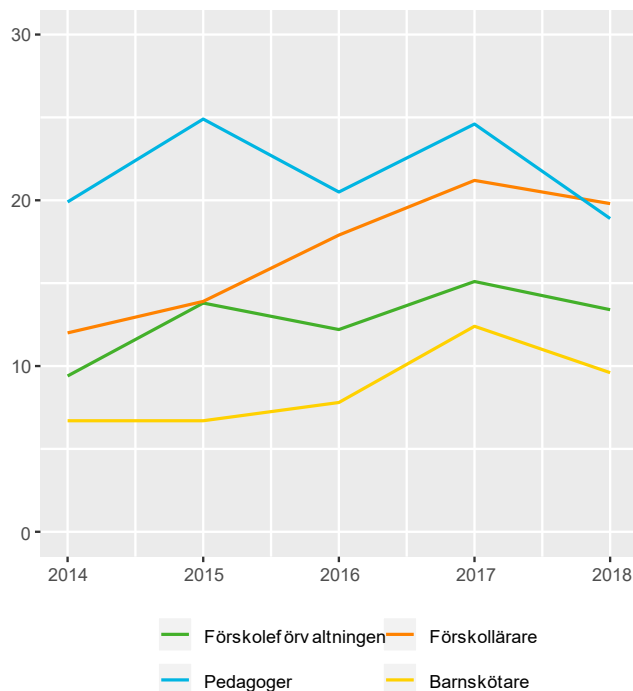
Figur 7: Sjukfrånvaro (%). Sjukfrånvaron avser andelen sjukfrånvaro inom respektive organisation eller varje yrkeskategori inom förvaltningen under respektive år. Den totala sjukfrånvaron i förvaltningen har ökat med 0,2% från 2017 till 2018. Sedan 2016 har sjukfrånvaron ökat bland förskollärare men minskat bland barnskötare och pedagoger.

Källa: Förskoleförvaltningen

Figur 8: Sjukskrivna per 1000 anställda. Det finns inte motsvarande uppgifter om sjukfrånvaro på nationell nivå som i Malmö stad. I denna figur finns uppgifter om sjukskrivna per 1000 anställda. Nationellt har sjukskrivningar ökat i förskolan sedan 2010 till 2015. Därefter har sjukskrivningarna i förskolan antagit något. Antalet sjukskrivna på grund av psykiska diagnoser har under perioden 2010 – 2017 ökat från 22 % till 32 % inom förskolan.

Källa: Försäkringskassan

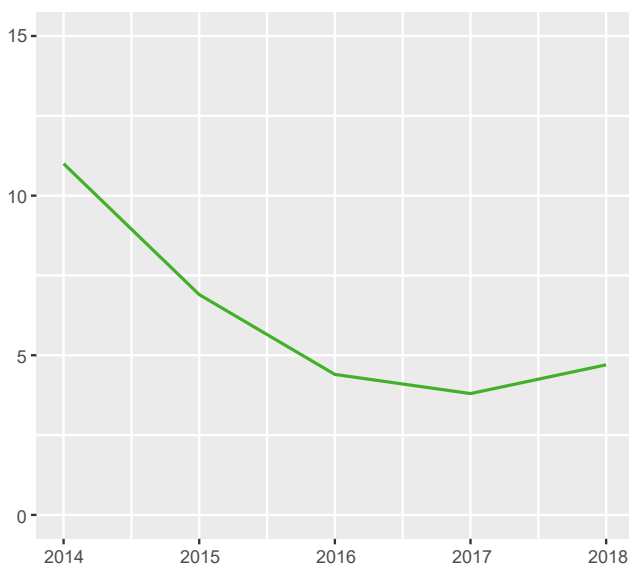
Figur 9: Personalomsättning (%).

Personalomsättningen i procent representerar antalet slutade tillsvidareanställda medarbetare i förhållande till medelantalet tillsvidareanställda medarbetare under respektive år.

Personalomsättningen representerar de tillsvidareanställda medarbetare som avslutat sin anställning inom förvaltningen till förmån för anställning i annan förvaltning inom Malmö stad eller annan arbetsgivare. Medarbetare som byter yrkeskategori eller som byter anställning inom förvaltningen räknas inte in som började eller slutade och utgör därmed inte heller en del av personalomsättningen. Sett till hela perioden 2014 – 2018 har personalomsättningen i förvaltningen ökat och ökningen har varit stor framför allt bland förskollärare. Under 2018 minskade personalomsättningen, både i förvaltningen i stort och bland förskollärare, barnskötare och pedagoger.

Källa: Förskoleförvaltningen

Andel timavlönade

Figur 10: Andel timavlönade barnskötare (%). Andelen barnskötare avser andelen timavlönade barnskötare närvaro i förhållande till den totala närvaron bland förvaltningens barnskötare under respektive år. Under perioden har andelen timavlönade barnskötare minskat från 11% 2014 till 4,7% 2018.

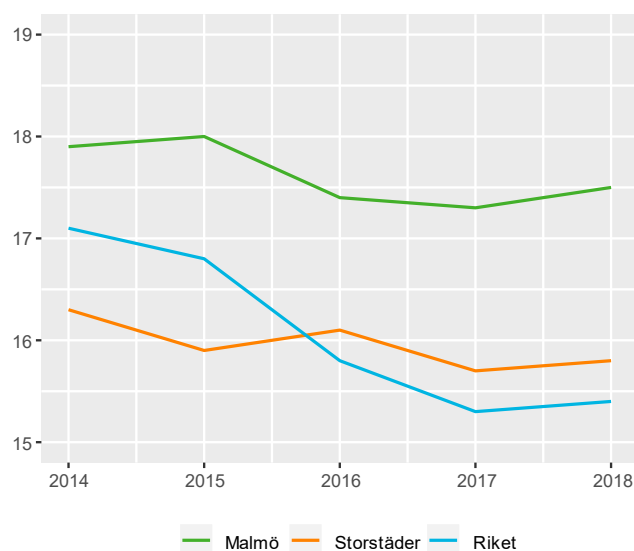
Källa: Förskoleförvaltningen

Organisatoriska förutsättningar

Barngruppernas storlek och personaltäthet är två av flera samverkande faktorer som påverkar förskolans kvalitet och måste sättas i relation till andra förutsättningar så som personalens kompetens, kontinuitet i personalgruppen och utformningen av lokaler och utemiljön.

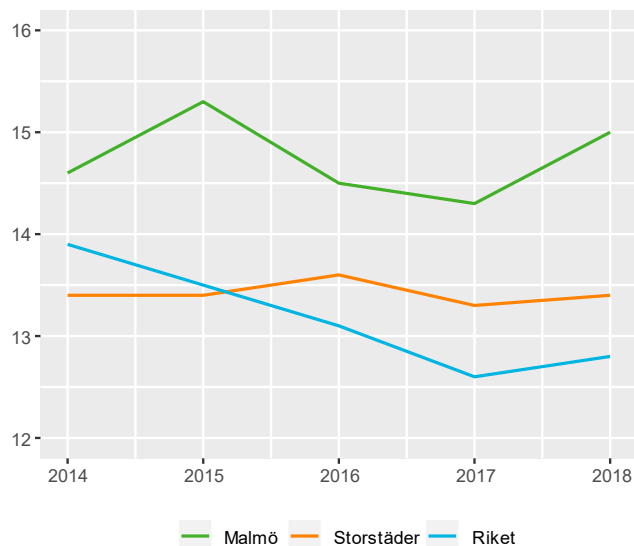
Lägesbedömningen 2019 visar på en ökad medvetenhet om vikten av att organisera barngrupperna på ett ändamålsenligt sätt under dagen. Det framkommer också att allt fler förskolor väljer att organisera barngrupperna efter ålder, vilket i många fall handlar om att formera avdelningar med åldershomogena avdelningar. Förskolornas pedagogiska miljöer är ett centralt sätt för förskolorna att utforma verksamheten efter barngruppernas behov och förutsättningar.

De redovisade uppgifterna bygger på statistik som årligen redovisas till SCB. Utifrån ett verksamhetsperspektiv och i relation till läroplansuppdraget finns det anledning att problematisera statistiken då det inte alltid är självklart att avdelning är samma sak som barngrupp. Arbetet tillsammans med barnen sker till stor del i mindre grupper, utifrån barngruppernas behov och förutsättningar och den aktuella lärsituationen. Det är därför svårt att definiera vilken grupp varje barn ingår i större delen av sin dag i förskolan.

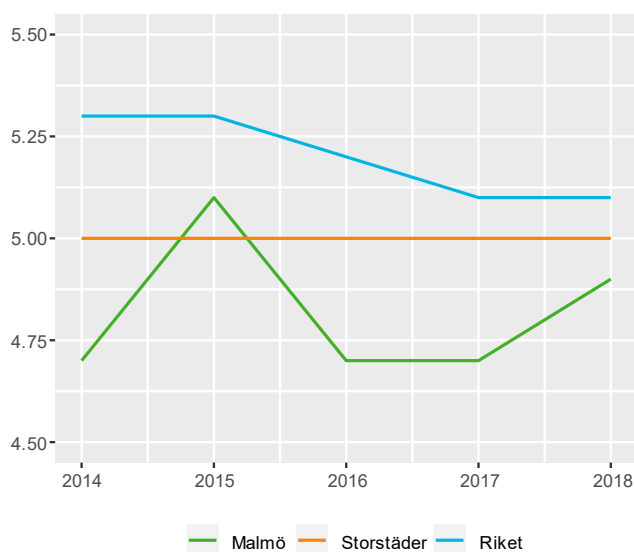
Figur 11: Barngruppernas storlek, kommunala förskolor (genomsnitt)
Barngruppernas storlek minskade under 2016 och 2017 i Malmö. En liknande utveckling skedde i riket i stort. Minskningen var dock lägre i Malmö jämfört med riksgenomsnittet. Mellan 2017 och 2018 ökade den genomsnittliga barngruppsstorleken marginellt i Malmö och i riket i stort. Barngrupperna är i genomsnitt större i Malmö jämfört med riksgenomsnittet.

Källa: Skolverket och SCB

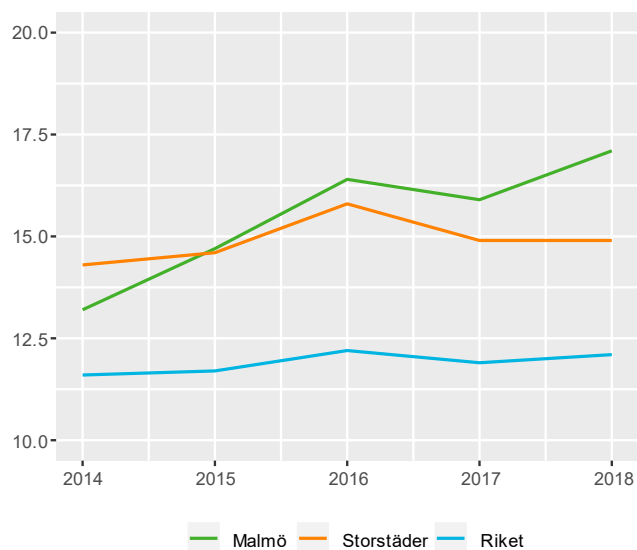
Figur 12: Yngrebarngruppernas storlek, kommunala förskolor (genomsnitt). Det genomsnittliga antalet barn per grupp där det enbart går barn som är tre år eller yngre är högre i Malmö än i övriga storstäder och i riket i stort.

Källa: Skolverket och SCB

Figur 13: Antal barn per heltidstjänst, kommunala förskolor. Antalet barn per heltidstjänst är lägre i Malmö jämfört med genomsnittet för riket. Trenden för riket sedan 2014 är att antalet barn per heltidstjänst minskar, medan samma trend inte syns i Malmö eller i övriga storstäder.

Källa: Skolverket och SCB

Figur 14: Antal barn per heltidstjänst med förskollärarexamen, kommunala förskolor. Antalet barn per heltidstjänst med förskollärarexamen är högre i Malmö än i riket i helhet. Siffran ökar också i Malmö på ett sätt som inte syns i riksgenomsnittet. Jämfört med riket i stort är antalet barn per heltidstjänst alltså lägre, medan antalet barn per heltidstjänst med förskollärarexamen är högre.

Källa: Skolverket och SCB

Fördjupning

Förskolans reviderade läroplan uttrycker en ambitionshöjning vad gäller förskolans pedagogiska uppdrag. Bland annat understryks förskollärarens särskilda ansvar för det pedagogiska innehållet i undervisningen och för att det målinriktade arbetet i verksamheten främjar barns lärande och utveckling.

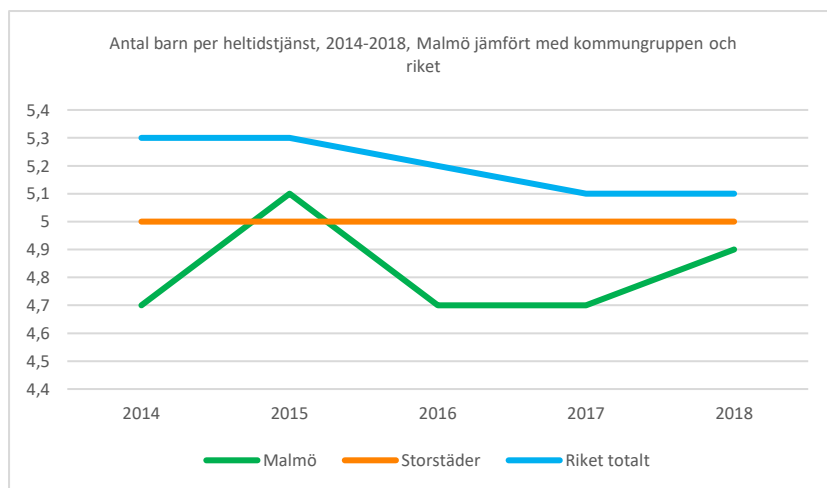
Det övergripande ansvaret att leda och samordna arbetet på den enskilda förskolan ligger på förskolechefen. I detta ligger att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen systematiskt och kontinuerligt och därmed verka för ökad måluppfyllelse. Förskolechefernas kunskap om lokala villkor på förskolorna är avgörande i arbetet med att analysera och skapa förståelse för förskolornas olika förutsättningar. Inom ramen för förskolecheferforum har förvaltningen påbörjat ett arbete som syftar till fördjupad kunskap kring förskollärarnas villkor utifrån ett likvärdighetsperspektiv. En del av arbetet handlar om att bygga en gemensam kunskap kring förskollärarnas handlingsutrymme och möjligheter att ta ansvar för undervisningen.

Avsnittets utgångspunkt är ett diskussionsunderlag som presenterades för förskolecheferna i samband med ett av vårens förskolecheferforum. Indikatorerna ”antal barn per heltidstjänst”, ”produktiv resurs”, samt ”andel förskollärare” ställs i relation till resonemang om förskolornas socioekonomiska sårbarhet som bygger på förskolenämndens resursfördelningsmodell och strukturersättningens olika förklaringsvariabler kopplat till barnens bakgrund och uppväxtvillkor.

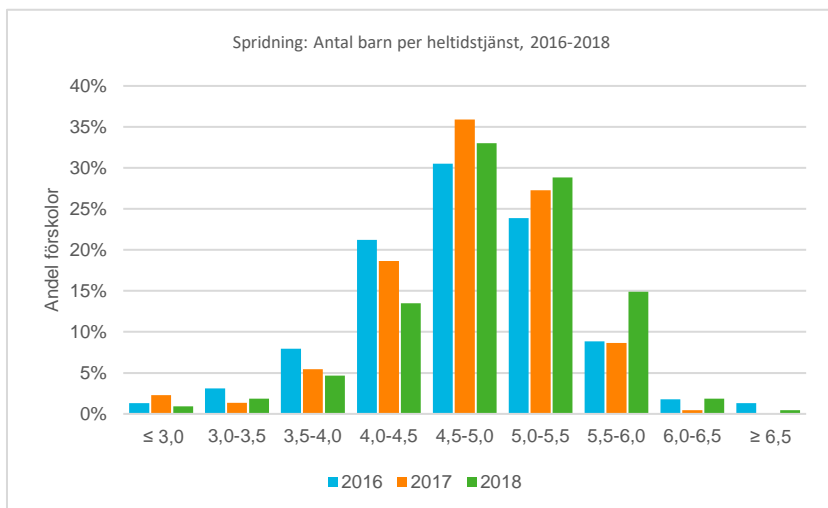
Antal barn per heltidstjänst

Malmös förskolor har färre barn per heltidstjänst jämfört med storstäderna och riket i sin helhet. Det genomsnittliga antalet barn per heltidstjänst har under åren 2014 – 2018 pendlat mellan 4,7 och 5,1. Samtidigt som förändringarna över tid är små så har det skett en förskjutning, där en större andel förskolor 2018 har fler än fem barn per heltidstjänst, jämfört med 2016.

Strax över hälften av förskolorna med högre socioekonomisk sårbarhet än genomsnittet i Malmö har färre barn per heltidstjänst än genomsnittet i Malmö. Samtidigt har 45 % av alla förskolor med en genomsnittlig socioekonomisk sårbarhet större än Malmös genomsnitt också fler barn än Malmös genomsnittliga antal barn per heltidstjänst.

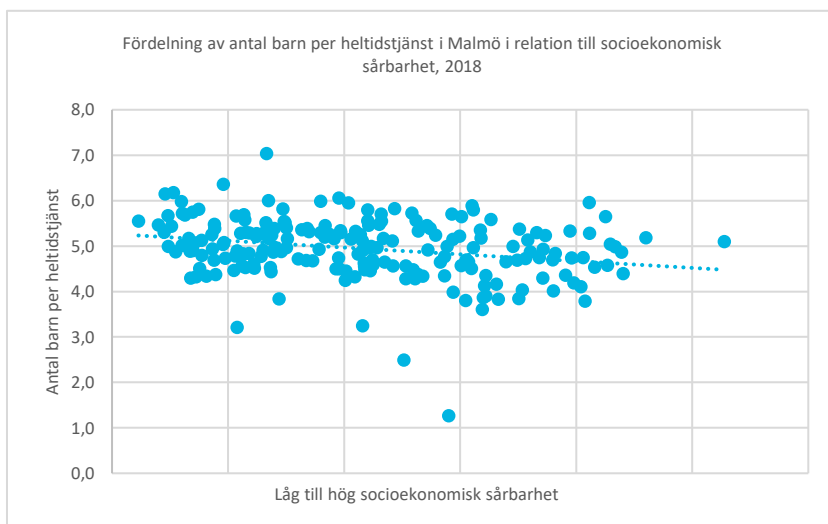

Figur 15 2018 var det genomsnittliga antalet barn per heltidstjänst i Malmö 4,9, vilket är något lägre än övriga storstäder och riket i sin helhet. Det genomsnittliga antalet barn per heltidstjänst har legat mellan 4,7 och 5,1 under perioden 2014-2018. Malmös genomsnittliga antal barn per heltidstjänst ligger lägre än såväl riket som övriga storstäders genomsnitt.

Figur 16 Det genomsnittliga antalet barn per heltidstjänst har förändrats i liten utsträckning under de senaste åren. Samtidigt syns en klar förskjutning där andelen förskolor med ett högre antal barn har ökat. 2018 hade fler förskolor mer än 5 barn per heltidsanställd än under 2016 och 2017. 2016 hade 36% av förskolorna fler än 5 barn per heltidstjänst, 2018 var motsvarande siffra 46%.

Källa: Förskoleförvaltningen

Figur 17 Det finns ett samband som visar att förskolor med en högre socioekonomisk sårbarhet har ett lägre antal barn per heltidstjänst.

Källa: Förskoleförvaltningen

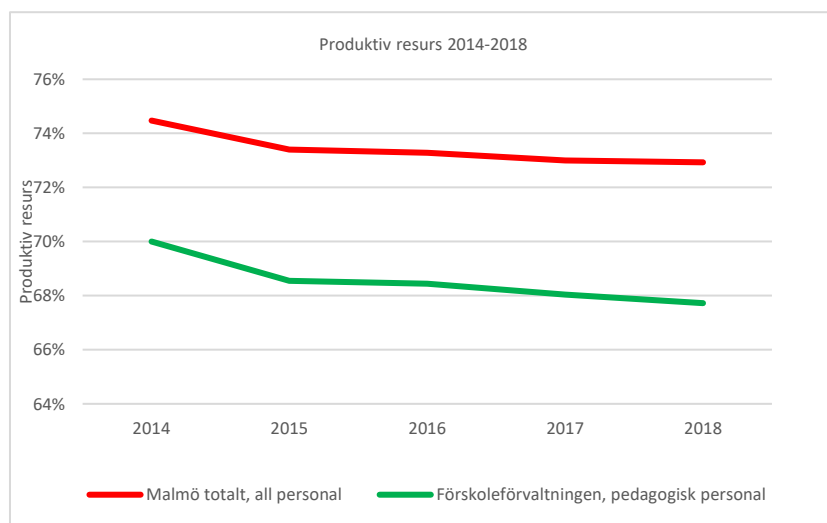
Produktiv resurs

Produktiv resurs är ett nyckeltal som visar på medarbetarnas faktiska närvarotid på arbetet. Produktiv resurs är ett verktyg i förskolechefernas strategiska resursplanering som ger en bild vilka personella resurser som förskolecheferna har haft att tillgå under den givna tidsperioden. Indikatorn är framställd i Malmö stad och finns inte på nationell nivå varför jämförelser med andra kommuner och riket inte är möjliga.

Malmö förskolor har en produktiv resurs som är fem procentenheter lägre än Malmö genomsnittliga arbetsplats. Under perioden 2014 till 2018 har den samlade produktiva resursen i förskolan minskat snabbare än vad den gjort i Malmö i sin helhet.

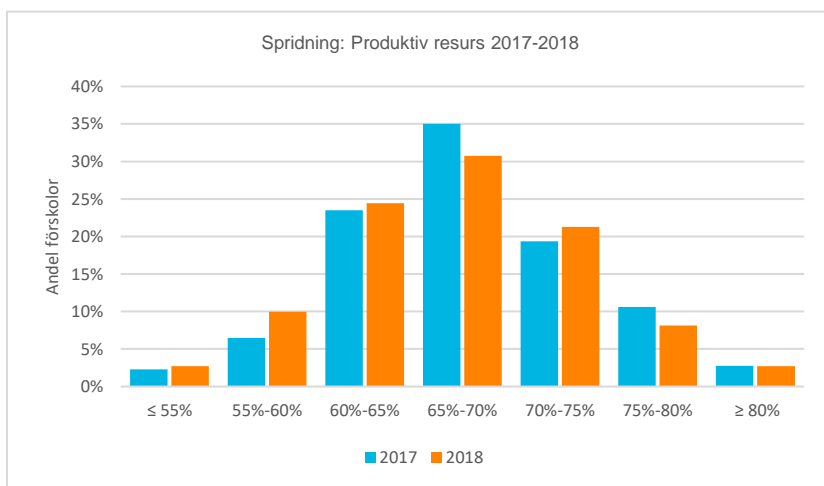
En jämförelse över tid visar att andelen av kommunens förskolor med en lägre produktiv resurs har också ökat. Förskolor med en produktiv resurs under 60 % har ökat från 8 % till 13 % mellan åren 2017 och 2018.

Omkring hälften av förskolorna med en högre socioekonomisk sårbarhet än genomsnittet i Malmö har en högre produktiv resurs än genomsnittet i Malmö. Samtidigt har 49 % av alla förskolor med en genomsnittlig socioekonomisk sårbarhet större än Malmö genomsnitt också en produktiv resurs lägre än Malmö genomsnittliga produktiva resurs.

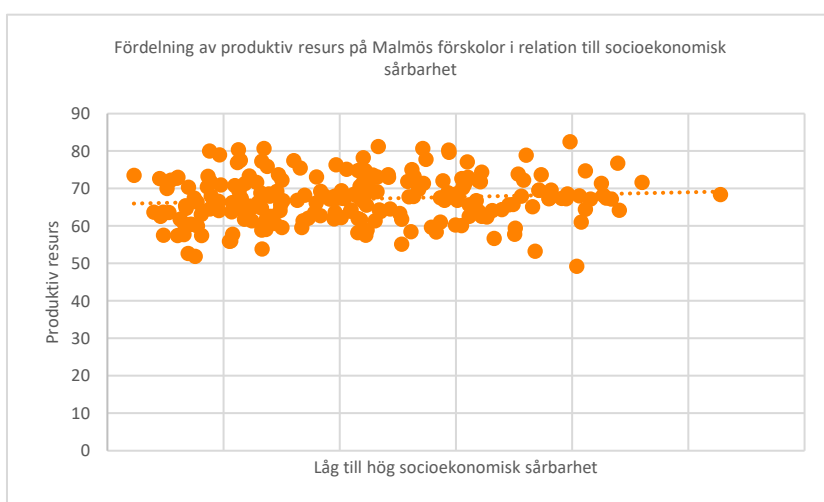
Figur 18 Produktiv resurs visar personalens faktiska närvarotid. Pedagogisk personal på Förskoleförvaltningen har under perioden 2014 - 2018, precis som Malmö i stort, haft en minskad produktiv resurs. Förskoleförvaltningen pedagogiska personal minskar snabbare än Malmösnittet

Källa: Förskoleförvaltningen

Figur 19 2017 var den genomsnittliga produktiva resursen för pedagogisk personal 67,6 % och 35 % av förskolorna var då i intervallet 65 – 70 %. 2018 var snittet 67,2 och intervallen såväl över som under genomsnittet ökade. Spridning var större 2018 jämfört med 2017.

Källa: Förskoleförvaltningen

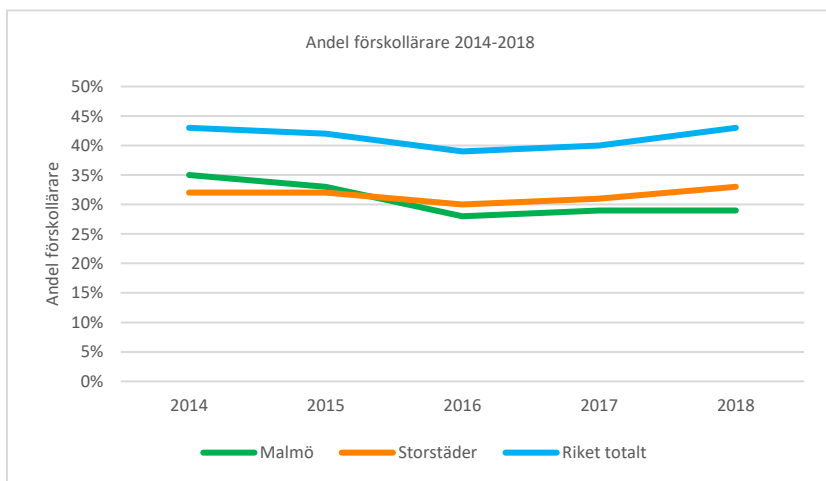
Figur 20 Det finns ett samband som visar att förskolor med en högre socioekonomisk sårbarhet har en högre produktiv resurs.

Källa: Förskoleförvaltningen

Andel förskollärare

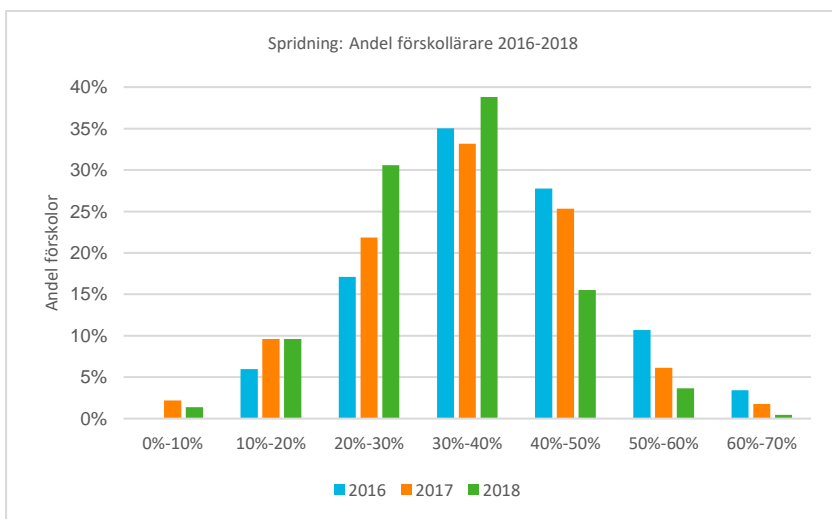
Malmös förskolor har en lägre andel förskollärare än riket i sin helhet och de andra storstäderna. Fördelningen av förskollärarkompetens framhålls som en framgångsfaktor i Lägesbedömningen 2018. Det framkommer av underlaget som presenterades i förskolechefsforum att den genomsnittliga andelen förskollärare är på kommunens förskolor var 29 % år 2018. 24 förskolor hade 20 % eller en lägre andel.

Vidare konstateras att omkring två tredjedelar av förskolorna med en högre socioekonomisk sårbarhet än genomsnittet i Malmö har en lägre andel förskollärare än genomsnittet i Malmö. En annan slutsats är att förskolorna med låg socioekonomisk sårbarhet har en högre andel förskollärare än genomsnittet i Malmö.

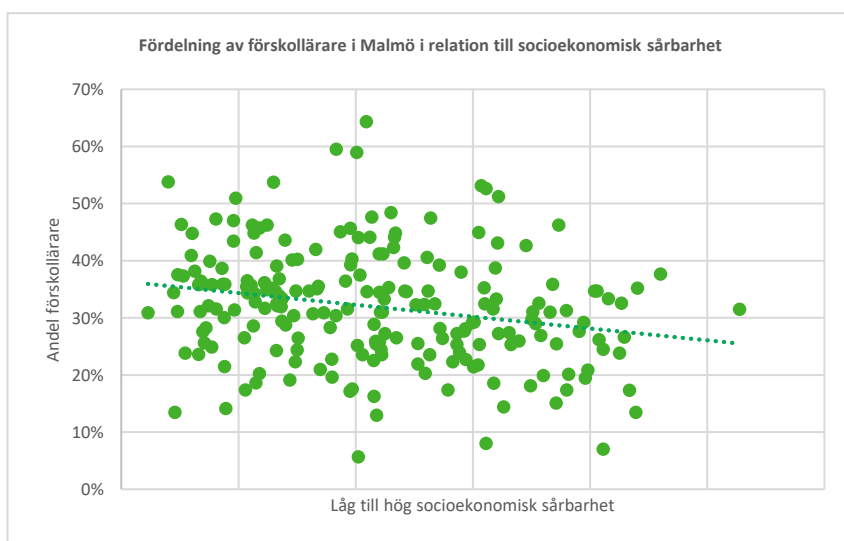
Figur 21 Andelen förskollärare i kommunal regi 2014 – 2018 har minskat i Malmö som i genomsnitt ligger under såväl riket som övriga storstäder

Källa: Skolverket och SCB

Figur 22 Den genomsnittliga andelen förskollärare var 29 % 2018. Under perioden 2016 till 2018 har spridningen förskjutits och andelen förskolor med en andel förskollärare i intervallet 20 % - 30 % har ökat samtidigt som de minskat i samtliga intervall över 40 %.

Källa: Förskoleförvaltningen

Figur 23 Det finns ett samband mellan att förskolor med en högre socioekonomisk sårbarhet har en lägre andel förskollärare.

Källa: Förskoleförvaltningen

Sammanfattning

I rapporten Segregation och segmentering i Malmö beskriver Salonen et al. Malmö som en stad befolkad av "... fler fattiga än rika, en stad där andelen födda utanför Europa är högre än i de andra storstäderna och att upplåtelseformerna ser ut att återspegla – och kanske reproducera – såväl ekonomiska som etniska segregationsmönster". Dessa mönster avspeglas i Malmös förskolor och ställer särskilt höga krav på planeringen av utbildningen, både på övergripande nivå utifrån ett likvärdighetsperspektiv och med hänsyn till den enskilda förskolans möjligheter att planera för en utbildning av likvärdig och god kvalitet.

Det finns en svag tendens att förskolorna i områden med högre socioekonomisk sårbarhet har ett lägre antal barn per heltidstjänst och en högre närvaro, produktiv resurs. När det gäller tillgång till förskollärarkompetens är andelen förskollärare lägre i områden med högre socioekonomisk sårbarhet och högre i områden med lägre socioekonomisk sårbarhet.